

Szigeti Péter: Társadalomkutatás – mi végre?*

I. BEVEZETÉS

Szigeti Péter könyve 2011 őszén jelent meg a Széchenyi István Egyetem Universitas – Győr Nonprofit Kft. gondozásában, a Publications Jaurinenses sorozat kilencedik köteteként. A 300 oldalas mű szerkezeti felépítése öt fejezetre tagolódik, s összesen 17 tanulmányt tartalmaz, amelyeket előszó egészít ki. Az öt fejezet sorrendben a *Politikatudomány*, *Alkotmányjog*, *Világrendszer-kutatás és magyar társadalom*, *Kategóriák*, valamint *Megélt tapasztalatok* címeket viselik.

Az első fejezet foglalkozik a jogállami átmenet és a rendszerváltás-értelmezések problémáival, a kétharmados parlamenti többség teljhatalmával, az alkotmányozás alkotmányossági szempontú vizsgálhatóságával, valamint a politikatudomány művelésének lehetséges irányjaival.

Az *Alkotmányjog* cím alatt a szerző a tulajdonjog alapjogok között elfoglalt helyét határozza meg, majd az Országos Választási Bizottság emlékeztető, 2010. április 11-i kampánycsend-értelmezési tevékenységét ismerteti és elemzi. Ezt egy újabb esetjogi köntösbe bújtatott jogdogmatikai tanulmány követi a választójogról. A fentiekén kívül e részben olvashatunk még az adatvédelem és a közérdekű adatok nyilvánosságának kérdéseiről, valamint a jogátvétel és nemzeti jogalkotás problémájáról is.

A harmadik fejezet az alkotmányjogi részhez hasonlóan öt tanulmányból áll, amelyek a magyarországi újkapitalizmus világrendszerbeli helyével, a félperiféria-vita jelentőségével és a válságértelmezések és a globális szabadjog viszonyával ismerkedhet meg az olvasó. Emellett két recenziót is tartalmaz a fejezet, az egyik Galló Béla geopolitikai könyvének, a másik pedig Mészáros István *Tőkén túl* című munkájának bemutatásáról.

A *Kategóriák* című fejezetben egy tanulmányt találunk, amely a civil társadalom, a szociális piacgazdaság, a jóléti állam, a szociáldemokrácia, a globalizáció és a szuperstruktúra viszonyait elemzi.

[*] Szigeti Péter: *Társadalomkutatás – mi végre?* Széchenyi István Egyetem, Győr, 2011. 300 p.

Az utolsó részben a szerző a londoni Európai Szociális Fórumon és az Országos Választási Bizottság elnökeként szerzett tapasztalatait osztja meg az olvasóval.

II. A VIZSGÁLÓDÁS TÁRGYA ÉS MÓDSZERTANA MINT ÖSSZEKÖTŐ KAPOCS

A tartalomjegyzék *prima facie* egymáshoz lazán kapcsolódó tudományos cikkek-ből álló gyűjteményes mű képét vetíti az érdeklődő elé. A kötet elolvasása után azonban világossá válik, hogy az abban található részek között szoros kapcsolat van, mely felismerést az – egyébként önálló tanulmányként is megálló – Előszó is megkönnyíti.

Ezt a kapcsolatot a szerző által alkalmazott módszertan teremti meg az egyes tanulmányok között. A módszertan lényege az állam- és jogelméleti nézőpont alkalmazása a szaktudományok területére eső jelenségek vizsgálatánál. Szemléletesen fejezi ezt ki a szerző azon fordulata, amely az egyre kevesebbről egyre többet megtudni igyekvő szakember – ha úgy tetszik szakjogász – képét állítja szembe a folyamatokat, azok lényegi vonásait kutató tudós ideáljával. Ezt fejezi ki e recenzió címében is megjelenő triász első eleme, a totalitás-szemlélet, amely nem jelenti azt, hogy az elméleti társadalomtudósnak elefántcsont-toronyba kell zárkóznia a mindennapi élet eseményei elől. Éppen ellenkezőleg, hiszen sokszor egy-egy jogeset világhíthat rá azokra a problémákra, amelyek már általánosíthatók is; vagy éppen annak a jogi, politikai rendszernek a legtipikusabb hibáit képes kidomborítani az adott jogeset, amelynek maga is részét képezik. A jogelméleti vizsgálódásnak tehát létezik egy ilyen mikroszintje, amelyet a könyv is megjelenít: jogi – esetünkben közjogi, alkotmányjogi – esetek elemzése nem, vagy nem kizárólag szakjogi, azaz alkotmányjogi dogmatikával lehetséges, hanem attól részben függetlenedő jogelméleti szemüvegen keresztül is. Kiváló példát szolgáltatnak erre a választójog jogdogmatikáját, vagy éppen az Országos Választási Bizottság 2010. április 11-i „nehéz éjszakáját” bemutató cikkek.

Az alkotmányjog, a politikatudomány, az államtudomány és a jogelmélet közös metszéspontját jelenti az alkotmány megalkotásának és módosításának szabályrendszere, valamint általában véve a legalitás-legitimitás, a szuverenitás kérdésköre, s ebből fakadóan az alkotmányozó hatalom meghatározása is. Ez a több irányból vizsgálható probléma különös jelentőségre és aktualitásra tett szert az utóbbi években, s bár ez is konkrét esemény(ek)hez kötődik – alkotmány elfogadása, módosítása – módszertani szempontból ez a csoport önállóan kezelendő. Ennek oka, hogy az esetjogi megközelítés jogalkalmazói nézőpontja „kiesik”, s a téma feldolgozása sem az egyeditől az általános irányába haladó induktív, hanem éppen ellenkezőleg, az általános törvényszerűségekből való levezetéssel operáló dedukció mentén történik. Talán e tanulmányok tükrözik a leginkább a „klasszikus” állam- és jogelméleti irányzat módszertanát. Valószínűleg a legnagyobb érdeklődésre ezek a cikkek tarthatnak számot, ennek megfelelően ezek tartalmi ismertetésére lentebb visszatérek még.

A jogeseteken keresztül megvalósuló jogelméleti elemzés mellett a kötetben olyan tanulmányokkal is találkozhatunk, amelyek az állam- és jogtudomány, sőt általában a társadalomtudományi kutatás megszokott temporális vizsgálódási spektrumát sokszorosára bővítik. E szemléletmód, módszertan egy adott esemény, jelenség, intézmény világrendszerben elfoglalt helyét igyekszik meghatározni. Ez – magától értetődő módon – magában foglalja a történetiséget, de annak a Braudel-i *longue durée*, azaz „hosszú tartam” vagy „hosszú hullám” értelmezését, amelynek lényege, hogy az egyes eseményeket nem elszigetelten, hanem egymásra tekintettel kell értékelni, s azokból trendeket megállapítani. Innen már csak egy lépés a hegemonia-ciklusok azonosítása, valamint a globális gazdasági-politikai erőter felvázolása.^[1] Ennek legelterjedtebb elmélete Immanuel Wallerstein nevéhez köthető a centrum-félperiféria-periféria területek elkülönítésével. Amint arra fentebb már utaltunk, Szigeti professzor külön fejezetet szentelt a mai Magyarország világrendszerben betöltött szerepének vizsgálatára, de a jogállami átmenet problémáit elemző tanulmánya is hazánk félperiféria-állam jellegéből vezeti le az osztársadalmi felemelkedést ígérő, de abba belebukó rendszerváltozás kudarcát. Rámutat arra, hogy a világrendszerben elfoglalt helyünk tulajdonképpen évszázadok óta változatlan, így előre kódoltak voltak azok a gazdasági nehézségek, amelyekkel az elmúlt huszonegy-néhány esztendőben vagyunk kénytelenek szembesülni. A világrendszer-kutatás jelenti a könyvben a jogeset-értelmezés módszertani ellenpontját, s képviseli az állam- és jogelméleti vizsgálódás makroszintjét.

Ahogy a jogi, úgy az egyéb társadalmi jelenségek is megragadhatók az elméletalkotás igényével. A politológia – amint arra Szigeti Péter a *Politikatudomány horizontosan* című tanulmányában rámutat – több megközelítéssel művelhető: szerző az akadémiai, a „think-tankek” folyamatelemző és a kifelé, a közvélemény felé forduló kommentáló politológusi attitűdöket különbözteti meg.^[2] Ami a személyes politikatudósi credóját illeti, az kifejezi a multidiszciplináris megközelítésmódot: elsősorban kapitalizmuskutatást végez a politológia égisze alatt,^[3] mely egyesíti magában a politikatudományi és a közgazdaságtudományi módszereket. Tehát a tudományágak szintjén is kimutathatunk egyfajta szintézist, amelyet kiegészíthetünk a jogelméleten belüli szintetizáló törekvással is. Ez utóbbiba érthetjük – szintén Szigeti Péter nyomán^[4] – a jog társadalmi összefüggéseinek, illetve ezek pozitív jogban való megjelenésének vizsgálatát, így a kelsen-i értelemben vett tiszta jogtan, jogelmélet egyesítését a jogsociológiával és az axiológiával.

[1] Ezt a szemléletet tartalmazza részletesen Szigeti Péter egyik korábbi könyve, a *Világrendszer-nézőben*. Ebben részletes elemzést találunk a Wallerstein és követői, Braudel, Arrighi, Taylor elméleteiről.

[2] Szigeti, 2011, 81.

[3] Szigeti, 2011, 79.

[4] Lásd: Szigeti – Takács, 2004, 23.

A kutatás mikroszintjét képviselő esetjogi megközelítés, a makroszintet megjelenítő világrendszer-szemlélet, s a „rokon-tudományágak” figyelembe vételével megvalósuló szintetikus elméletalkotás nemcsak jól megfér egymás mellett, hanem azok szorosan összekapcsolódnak, mivel az egyik a másik nélkül a valóság csak egy szeletének megvilágítására alkalmas. Minthogy a társadalomtudomány fő feladata a „szakadatlan mozgásban, változásban lévő valóság gondolati birtokba vétele”,^[5] nevezetesen „az, hogy az ember társadalmi életét, eseményeit, törekvéseit, megrázkódtatásait dokumentálja és értelmezhetővé tegye”,^[6] a társadalomkutatás adekvát módszereként fogadható el Szigeti professzor megközelítése. Nem tagadva a szaktudományok hasznosságát és eredményeik hasznosíthatóságát, azok szintézisbe foglalása olyan távlatokat képes nyitni az összefüggéseik felismerésében, amelyek többletjelentéssel képesek felruházni az egyébként elkülönülő tudományos teljesítményeket.

A kötetbe foglalt tanulmányok közti koherencia megteremtésének egyik eszköze a módszertan volt, ahogyan arra fent igyekeztem rámutatni. A másik összekötő kapocs a cikkek között azok tárgya, hiszen mind a rendszerváltozás utáni Magyarország helyzetével foglalkozik. A jogesetek a magyar jogrendszer hiányosságaira mutatnak rá, a világrendszer-kutatás eszközeit a szerző hazánk globális erőviszonyok közötti helyét határozza meg. A politikatudományi helyzetelemzések is a jelenleg folyamatban lévő közjogi reformok egyes elemeinek értékeléséhez kapcsolódnak, amelyek közül kettőt röviden ismertetek.

III. ALKOTMÁNYELLENEK ALKOTMÁNYOZÁS – KISZOLGÁLTATOTT ALKOTMÁNY

Aligha lehet alábecsülni a 2010–2011-es alkotmányozás jogi és társadalmi jelentőségét, ennél fogva nem meglepő, hogy az a közjogi és államelméleti szakirodalom felpeszsdülését idézte elő az utóbbi hónapokban. A recenzált kötetnek *Az alkotmányozás alkotmányossága* és az *Új többség – alkotmányos teljhatalom birtokában* című tanulmányaiban olyan klasszikus kérdéseket feszeget a szerző, mint az alkotmány és az alkotmányozás fogalma, az utóbbi alanyi körének meghatározása, és általában véve annak alapja, ha úgy tetszik legalitása és legitimitása. Kezdjük az előkérdés vizsgálatával: lehet-e egyáltalán alkotmányos egy alkotmány?

Ahhoz, hogy e kérdést megválaszolhassuk, először is azt kell tisztázni, hogy miként tekintünk az alkotmányra. Amennyiben abban – pozitivistá szemlélettel – a jogrend alapját, a kelsenit „Grundnorm”-ot látjuk, a formál logika szabályainak megfelelően kategorikus nemmel felelhetünk a hipotetikus kérdéseinkre. Minthogy az alkotmány a mérce, saját magára nem lehet vonatkoz-

[5] Szigeti, 2011, 7.

[6] Szigeti, 2011, 7.

tatni, csupán más szabályokról lehet azt kijelenteni, hogy azok megfelelnek-e neki. Egy plasztikus hasonlattal élve: ha az etalon méterrúdról tételezzük, hogy az 100 centiméter, egy – annak alapján készült – szalagmérccével nem lehet igazolni, hogy tényleg ilyen hosszú. Csak a szalagmérccéről állíthatjuk, hogy az etalonnak megfelel. Statikus helyzetben könnyen belátható ez az összefüggés.

A fenti gondolatmenet tulajdonképpen a tiszta jogászi nézőpont tarthatatlanságát bizonyítja, ahogyan arra Szigeti professzor is rámutat a könyvében: hiába próbálja meg Kelsen a jogrend érvényességét saját magára alapítani, ez nem sikerül neki. A történetileg első alkotmányra való hivatkozás a forradalmi jogképződés próbáját nem állja ki, a logikai érvelés az alapszabály feltételezett-sége, hipotetikus volta miatt bukik el. Kelsen harmadik érvelési útja a nemzetközi jogközösség általi elismertségben ölt testet, amellyel kapcsolatban több probléma is felmerül, ugyan ezekre csak utal a szerző.^[7] A nemzetközi elismertség átvezet bennünket a belső jog és a nemzetközi jog közti viszony ingoványos taláira, mely területen igencsak nehéz biztos alapokat találnunk érvelésünkhöz. Az kétség nélkül megállapítható, hogy Kelsen elmélete a monista irányzatba sorolható, annak is a nemzetközi jog primátusát hirdető változatába.^[8] Közel sem könnyű azonban védeni ezt az állítást: ha abból indulok ki, hogy a jogrend alapja az alkotmány, akkor hogyan állíthatom, hogy annak meg kell felelnie valaminek? A logikai „bukfenc” tagadhatatlan, hiszen Kelsen lemondott a belső és a nemzetközi jog egymástól való elválasztásáról. Ugyanakkor – bámulatos módon – mintha a valóságot látnánk megelevenedni szemünk előtt: ha visszatérünk alaptételünkhöz, tehát az alkotmány alkotmányosságának megkérdőjelezhetetlenségéhez, akkor azt is szükségszerűen állítjuk, hogy jogrend kiszolgáltatott a mindenkori alkotmánynak. Egy kontrollt ugyanakkor találhatunk: a nemzetközi jogot, ha úgy tetszik, nemzetközi (jog)közösséget. Mi sem igazolja ezt jobban, mint a Velencei Bizottság állásfoglalása az Alaptörvényről,^[9] s – kissé leegyszerűsítve az uniós jogot a nemzetközi jog keretei közé helyezve – az Európai Unió fellépése az új közjogi berendezkedés néhány elemével szemben. Ebben az esetben a nemzetközi jogot – Grotius-hoz hasonlóan – természetjogi jelleggel ruházzuk fel.^[10] Ha ezt elfogadjuk, akkor a pozitív jog érvényességét a természetjogtól tesszük függővé. S ha ez így van, akkor az alkotmányosság fogalma is megszűnik az alkotmánynak való megfelelést kifejező kategóriának lenni, többlettartalommal telítődik, s a kívánatos berendezkedés mércéjévé válik.^[11] Így már az alkotmány alkotmányossága is értelmezhető.

[7] Szigeti, 2011, 59.

[8] Bruhács, 2004, 79–80.

[9] Opinion on the new constitution of Hungary adopted by the Venice Commission at its 87th Plenary Session (Venice, 17-18 June 2011).

[10] Szigeti – Takács, 2004, 45.

[11] Ez a felfogás tekinthető általánosan elfogadottnak a hazai szakirodalomban. Míg alkotmánynyal minden állam szükségszerűen rendelkezik, közel sem mind tekinthető alkotmányosnak. Lásd például: Takács, 2007, 29–33.

Megváltozik-e akkor ezen megállapításunk érvényessége, ha dinamikájában vizsgáljuk a problémát, nevezetesen ha az alkotmány elfogadását/megváltoztatását tesszük vizsgálódásunk tárgyává. A szerző az alkotmányozás alkotmányosságának megítélését két követelmény megvalósulásától teszi függővé. Egyrészt az „alkotmányozási kényszerhelyzet” fennállásától, amellyel kapcsolatban meggyőzően szakaszolja a rendszerváltás utáni időszakot: 1989-90-ben a jogtípus-váltás miatt valódi alkotmányozási kényszer volt, amely nyomán az 1949. évi XX. tv. módosításaival és a kialakuló alkotmánybíróági gyakorlattal – ha formailag nem is, de – tartalmilag új alkotmány született. Az alkotmányozási kényszer elmúlt a 2010. április 25-i „kétharmados” Fidesz-KDNP választási győzelem szolgálnak a második éra kezdő-, illetve végpontjaként, míg 2010. április 25-től datálódik a harmadik korszak. A triász középső, leghosszabb időszaka a kölcsönös semlegesítés koraként kerül leírásra, amelyben a konszenzusos demokrácia,^[12] a radikális demokrácia^[13] és a gubernamentalizmus^[14] irányzatai feszültek egymásnak úgy, hogy egyik sem tudott diadalmaskodni a másik kettő felett. Ez a felfogás plauzibilis magyarázatát képes adni annak, hogy az 1994–98 közti parlamenti ciklusban miért nem született új alkotmány, ahogyan arra is, hogy alkotmányozási kényszer nélküli helyzetben miért élt a 2010-ben megválasztott Országgyűlés alkotmányozási képességével: a Fidesz-KDNP győzelmével gubernamentális irányzat is felülkerekedett a másik kettőn.

Amennyiben az alkotmányos alkotmányozás első feltételét teljesítette egy politikai és jogi rendszer, akkor a másodiknak való megfelelést is vizsgálni lehet: az alkotmányozás legitimitását. Szigeti Péter a legitimitás intézményes biztosítékait az alkotmányozási eljárás garanciáival azonosítja, így számba veszi az alkotmánystabilizáló lehetőségeket az örökkévalósági klauzuláktól a technikai korlátokig. A magyar hatalommegosztási rendszer alapvető problémájára világít rá Szigeti professzor is a kötetben, nevezetesen az alkotmányozó és a törvényhozó hatalom egybeesésére. Tény, hogy az Alkotmány megváltoztatásának egyetlen gátja a kétharmados parlamenti többség volt, az Alaptörvény is megőrizte elődje túlzott rugalmasságát.^[15]

A rendszerváltozáskor még adekvát alkotmányozási korlát, a „nagykétharmadoság” a valóságban elveszítette garanciális jellegét: az 1989-től eltelt 23 évből 6 olyan volt, amelyben a kormányoldal az ellenzék nélkül képes volt alkot-

[12] A konszenzusos demokrácia legfontosabb intézményei a minősített törvényalkotás, valamint az erős kormányzati ellensúlyok és ellenőrző szervek (Alkotmánybíróság, ombudsmanok, kormánytól független szervek). (Szigeti, 2011, 65.)

[13] A radikális demokrácia középpontjában a képviselői visszahívhatóság, a közvetlenül választott államfő és a népszavazás szerepének kiterjesztése áll, azaz a közvetlen demokrácia irányába való elmozdulást szorgalmaz. (Szigeti, 2011, 65.)

[14] A szerző a gubernamentalizmust olyan felfogásnak tekinti, amely szerint „a parlament első-sorban nem a képviselet, hanem a kormányzás intézménye. A többségi akarat legfőbb letéteményese a kormányfő és kormánya.” (Szigeti, 2011, 66.)

[15] Lásd az Alkotmány 19. § (3) bekezdés b) és c) pontjait, valamint az Alaptörvény S. cikk és 1. cikk (2) bekezdés a)-b) pont

mányozni, amely az időszak több mint egynegyede. Így aligha tekinthető ez kivételes időszaknak. Úgy tűnik tehát, hogy a kétharmados követelmény nem volt képes biztosítani eredeti funkcióját, a Tocqueville-i többség zsarnokságának kiküszöbölését.^[16] A többség önkorlátozásának feladásával^[17] az alkotmányos berendezkedés kiszolgáltatottsága valósággá vált. Szigeti Péter megfogalmazásában „ahol pedig elesik az önkorlátozás, ott elesik az alkotmányosság és a jogállamiság (Rechtsstaat) is. Helyére lép a hatalmi állam (Machtstaat)”.^[18] Az eddig elemzett *Alkotmányozás alkotmányossága* című tanulmány mellett az *Új többség – alkotmányos teljhatalom birtokában* című cikkben érvel a szerző az önkorlátozástól való tartózkodásra: „szó sem volt a Fidesz-KDNP programjában a hatalommegosztó jogállami fékek és ellensúlyok rendszerének átalakításáról, márpedig máris kiiktatódott az összes lényeges elem ebből a körből”.^[19]

A legitimitás, az alkotmány védelme végső soron az alkotmányozás alanyi körének meghatározásán múlik. Ennek meghatározása politikai kérdés, amelyet a politológia is vizsgál. „*Mindig a politikai osztály alkotmányoz*” – írja Szigeti professzor azzal a kiegészítéssel, hogy „nem közömbös, hogy milyen feltételekkel és társadalmi támogatottság mellett”.^[20] Valamint milyen célból – tehetjük még hozzá a guvernamentalista felfogás ismeretében.^[21] Egyetértve a szerzővel, megállapíthatónak vélem, hogy az alkotmányozó és törvényhozó hatalom egybeesése, valamint 2012. január 1-ig a közvetlen néprészvétel alkotmányozásból való de facto, azt követően *de iure* kizárása^[22] a jogrendszer alapproblémáját jelenti, amelynek feloldása nélkül valamennyi hatalommegosztási kérdés is csak részlegesen ítélfelhető meg.

Szintén az alkotmányozás alanyához, s a hatalommegosztás kérdésköréhez kapcsolódik az alkotmányozó és az alkotmánymódosító hatalmak egymáshoz viszonyított helyzetének tisztázása is. A hazai szakirodalomban teret hódított az a felfogás, amely az alkotmányozó hatalmat (mint tételező hatalmat) az alkotmánymódosító (mint tételezett hatalom) fölé rendeli.^[23] Szigeti professzor is

[16] Lásd: Bódig, 2009, 218.

[17] Gondoljunk például az 1994–98 közötti parlamenti ciklus „ötpárti alkotmányozásának” szabályrendszerére.

[18] Szigeti, 2011, 67.

[19] Szigeti, 2011, 49.

[20] Szigeti, 2011, 71.

[21] Szigeti Péterhez hasonlóan foglalt állást Drinóczi Tímea is az Alaptörvény legitimitásáról: „a demokratikus alkotmányozás komplex és többlépcsős folyamat, ahol megnyilvánul, és így igazolható a közös alkotmányi akarat, amely értelemszerűen nem lehet azonos a teljes diszkrécionális politikai hatalommal. Ennek elfogadása pedig megköveteli az alkotmányozásnak – mint eljárásnak – a legitimitását, aminek a pluralizmus talaján kell állnia.” (Drinóczi, 2011, 98–99.)

[22] Az Alaptörvény kizárólagossá teszi a parlament alkotmányozó hatalmát. Míg az Alkotmány és a vonatkozó alkotmánybírói gyakorlat lehetővé tette az alkotmánymódosító, vagy alkotmányozó törvény megerősítő népszavazásra bocsáthatóságát, az Alaptörvény ennek lehetőségét is kizárja, mivel a megerősítő referendum intézményét nem ismeri.

[23] Lásd például: Chronowski - Drinóczi - Zeller, 2010. Ebben a tanulmányban a szerzők az alkotmánymódosító hatalom alárendeltségéből vezetik le az alkotmánymódosítások alkotmánybírói általi vizsgálhatóságát.

hasonlóan érvel Friedrich Koja nyomán: nem az alkotmánymódosítások tartalmi vizsgálatát, hanem azok elfogadásának eljárási kötöttségeit emeli ki, s teszi meg az alkotmánymódosító hatalom alárendeltségének indokául. Ilyen megközelítésben nincs különbség egy alkotmánymódosítás és egy olyan, formailag új alkotmány között, amelynek elfogadására az előző alkotmány által meghatározott szabályok között került sor.^[24] Látható, hogy ez az érvelés a legális és a forradalmi jogképződés közti különbségre, a jogrendszerbeli kontinuitás és diszkontinuitás közötti distinkció fontosságára helyezi a hangsúlyt. Ezzel elkerüli a szerző azt a csapdát, amely az alkotmányozó és alkotmánymódosító hatalom megkülönböztetésének túlhangsúlyozásában rejlik: elképzelhető ugyanis, hogy egy alkotmánymódosítás nagyobb változást idéz elő a jogrendszerben, mint egy formailag új alkotmány.^[25] Másfelől azt is meg kell jegyezni, hogy a kojai értelemben csak a korábbi alkotmányra tekintettel nem lévő, a legalitás helyett a legitimitás alapján létrejövő, s ezáltal diszkontinuitást előidéző alkotmányozás esetén beszélhetünk alkotmányozó hatalomról. Így az alkotmányozó és alkotmánymódosító hatalom fogalompárjának jelentéstartalma eltér az alkotmányjog-tudományban megszokottól.

IV. ÖSSZEGZÉS

Szigeti Péter könyve Magyarország aktuális politikai-jogi-társadalmi problémáinak feltárására tesz kísérletet a társadalomkutatás többféle módszerének alkalmazásával. Jogesetek bemutatása, az alkotmányozás értékelése, saját jogalkalmazói tapasztalatainak megosztása történeti keretbe ágyazva jelenik meg a kötetben, a világrendszer-kutatás eredményeinek felhasználásán keresztül. A gondolatébresztő tanulmányok – amelyek közül csak kettőt tudunk részletesebben ismertetni – és a különböző vizsgálati módszerek vegyítése alkalmas arra, hogy új szemszögből világítsa meg és értelmezze Magyarország közelmúltjának és jelenének közjogi-politikai eseményeit, tendenciáit, intézményeit, így a könyv méltán tarthat igényt a társadalomtudomány – s nemcsak az állam-és jogelmélet – művelőinek kitüntetett figyelmére.

IRODALOM

- Arató András (2009): Sikeres kezdet után részleges kudarc - merre tovább? Posztszuverén alkotmányozás Magyarországon. In: *Fundamentum*, 3. szám, 5–30.

[24] Szigeti, 2011, 58.

[25] Ezt kiváloán támasztja alá Arató András álláspontja, amely a formailag régi alkotmánynak az államforma egymondatos megváltoztatásának módosítását a formailag új, de tartalmában a korábbival azonos alkotmány szembeállításával szemlélteti a problémát. Lásd: Arató, 2009, 22.

- Bódig Mátyás (2009): Konszenzus, részvétel, többség. Az állam és demokrácia viszonyának elméletei. In: Takács Péter (szerk.): *Államelmélet I.* Szent István Társulat, Budapest, 210–228.
- Bruhács János (2004): *Nemzetközi jog. Általános Rész.* Dialog-Campus, Budapest-Pécs.
- Chronowski Nóra – Drinóczi Tímea – Zeller Judit (2010): Túl az alkotmányon... In: *Közjogi Szemle*, 4. szám, 1–12.
- Drinóczi Tímea (2011): Az Alkotmány és az Alaptörvény legitimitásáról. In: Bencsik András – Fülöp Péter (szerk.): *Jogász Doktoranduszok I. Pécsi Találkozója. Tanulmánykötet.* PTE-ÁJK Doktori Iskola, Pécs, [CD formátumú kiadvány], 83–99.
- *Opinion on the new constitution of Hungary adopted by the Venice Commission at its 87th Plenary Session* (Venice, 17-18 June 2011)
- Szigeti Péter (2005): *Világrendszernézőben. Globális „szabad verseny” – a világgazdaság jelenlegi állapota.* Napvilág, Budapest.
- Szigeti Péter (2011): *Társadalomkutatás – mi végre?* Széchenyi István Egyetem, Győr.
- Szigeti Péter – Takács Péter (2004): *A jogállamiság jogelmélete.* Napvilág, Budapest.
- Takács Imre (2007): Az alkotmány és az alkotmányosság fogalma. In: Kukorelli István (szerk.): *Alkotmánytan I.* Osiris, Budapest.

•
A győri polgári őrsereg vadász osztályának 1809-es zászlaja; ez alatt vonult az alakulat a francia seregek ellen a kismegyeri ütközetbe